

LÓPEZ OSTRÁ proti ŠPANIELSKU

Rozsudok z 9. decembra 1994

NEOFICIÁLNE ZHRNUTIE A OKOLNOSTI PRÍPADU

A. Základné skutočnosti

Sťažovateľka – pani Gregoria López Ostra, španielska štátna občianka, býva v meste Lorca (región Murcia). Žila viac ako tri roky v blízkosti čističky odpadových vôd, ktorú dalo postaviť niekoľko garbiarní založených v rámci akciovej spoločnosti SACURSA. Čistička bola postavená na pozemkoch patriacich mestu a na jej výstavbu poskytol štát subvenciu. Od začiatku svojho fungovania však čistička, ktorá bola postavená, aby vyriešila vážny problém znečistenia životného prostredia, škodlivo vplývala (výpary plynu, pachy, hlučnosť a pod.) na životné prostredie a na zdravie mnohých obyvateľov. Škodlivé vplyvy pretrvávali aj po zastavení jednej z činností čističky.

Sťažovateľka sa preto domáhala ochrany pred španielskymi súdmi poukazujúc okrem iného aj na to, že škodlivý vplyv fungovania čističky jej bráni v pokojnom užívaní obydľia a zasahuje do jej telesnej a duševnej integrity. Konanie pred španielskymi súdmi bolo neúspešné.

B. Konanie pred Európskou komisiou pre ľudské práva

Pani López Ostra podala 14. mája 1990 sťažnosť Európskej komisii pre ľudské práva, v ktorej tvrdila, že Španielsko porušilo články 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života a obydľia) a 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Dňa 8. júla 1992 Európska komisia pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) vyhlásila sťažnosť za prijateľnú. Vo svojej správe z 31. augusta 1993 vyslovila jednohlasný názor, že bol porušený článok 8, ale že nebol porušený článok 3. Dňa 8. decembra 1993 Komisia predložila prípad Európskemu súdu pre ľudské práva (ďalej len „Súd“).

VÝŇATOK Z ROZSUDKU

PRÁVNÝ STAV

II. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 8 DOHOVORU

44. Pani López Ostra v prvom rade tvrdila, že bol porušený článok 8 Dohovoru, ktorý hovorí:

„(1) Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.

(2) Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.“

Komisia mala rovnaký názor, zakiaľ čo vláda s ním nesúhlasila.

45. Vláda poznamenala, že sťažnosť, ktorá bola podaná Komisii a ktorú táto vyhlásila za prijateľnú (pozri odseky 30 a 31 rozsudku), sa úplne nezhodovala s tým podaním, ktoré preskúmavali španielske súdy v rámci sťažnosti na ochranu základných práv, pretože táto zdá sa bola založená na potvrdeniach, lekárske správach a technických expertízach z neskoršieho dátumu ako je toto podanie a vôbec s ním nesúvisí.

46. Tento argument Súd nepresvedčil. Sťažovateľka poukázala na situáciu, ktorá sa predlžovala z dôvodu neschopnosti obecných a ostatných kompetentných úradov konať. Táto nečinnosť bola jedným zo základných bodov sťažnosti podanej Komisii ako aj sťažnosti podanej územnému súdu (*Audiencia Territorial*) v Murcii (pozri odsek 10 rozsudku). Skutočnosť, že v nej pokračovala po podaní sťažnosti Komisii a po jej rozhodnutí o prijateľnosti, nemožno obrátiť proti sťažovateľke. Súd môže zobrať do úvahy fakty, ktoré sa vyskytli po podaní sťažnosti – a dokonca aj po prijatí rozhodnutia o prijateľnosti – pokiaľ ide o situáciu, ktorá pretrváva (pozri v prvom rade rozsudok *Neumeister* proti Rakúsku z 27. júna 1968, séria A, č. 8, strana 21, odsek 28 a strana 38, odsek 7).

47. Pani López Ostra tvrdila, že napriek čiastočnému zastaveniu činnosti 9. septembra 1988 čistička odpadových vôd naďalej šírila výpary, neustále pretrvávajúci hluk a silné pachy, ktoré veľmi zneprijemňovali životné prostredie jej rodiny a spôsobili aj jej samej a jej príbuzným vážne zdravotné problémy. V tejto súvislosti namietala porušenie jej práva na rešpektovanie obydlia.

48. Vláda poprela realitu a závažnosť opísanej situácie (pozri odsek 40 rozsudku).

49. Komisia, opierajúc sa o lekárske posudky a znalecké posudky predložené raz vládou, inokedy sťažovateľkou (pozri odseky 18–19 rozsudku) konštatovala medzi iným najmä, že výpary sýrovodíka pochádzajúce z čističky odpadových vôd prekračujú povolený prah, že môžu mať za následok ohrozenie zdravia obyvateľov blízkych bytov, a nakoniec, že medzi uvedenými výparmi a chorobnými stavmi,

ktorými trpí sťažovateľkina dcéra, môže existovať príčinná súvislosť.

50. Podľa Súdu tieto zistenia len potvrdzujú prvý znalecký posudok predložený 19. januára 1989 územnému súdu oblastnou Agentúrou pre životné prostredie a prírodu v rámci sťažnosti na ochranu základných práv podanej pani López Ostrá. Prokuratúra podporila uvedenú sťažnosť na prvom i druhom stupni (pozri odseky 11 a 13 rozsudku). Dokonca aj územný súd pripustil, že sporné škodlivé vplyvy bez ohľadu na to, že by vážne ohrozovali zdravie, spôsobujú zhoršenie kvality života obyvateľov žijúcich pri rieke, zhoršenie, ktoré však nie je dostatočne závažné na to, aby porušilo základné práva priznané v ústave (pozri odsek 11 rozsudku).

51. Predsa však je zrejmé, že vážne poškodzovanie životného prostredia môže mať vplyv na pohodu človeka a môže ho zbaviť pôžitku zo svojho domova takým spôsobom, že poškodí jeho súkromný a rodinný život bez toho, aby vážne ohrozilo zdravie dotknutej osoby.

Či pristúpime k otázke z hľadiska pozitívneho záväzku členského štátu – prijať rozumné a adekvátne opatrenia na ochranu práv jednotlivca podľa článku 8 ods. 1 – ako si to praje vo svojom prípade sťažovateľka, alebo z hľadiska „zasahovania štátneho orgánu“, ktoré je ospravedlniteľné podľa odseku 2, princípy, ktoré sa dajú použiť, sú značne podobné. V oboch prípadoch treba mať na zreteli spravodlivú rovnováhu, ktorú treba zachovávať medzi konkurujúcimi si záujmami jednotlivca a spoločnosti ako celku, pričom členský štát má v každom prípade určitý priestor na voľnú úvahu. Navyše aj pri pozitívnych záväzkoch vyplývajúcich z odseku 1 môžu ciele vymenované v odseku 2 zohrávať určitú úlohu pri hľadaní požadovanej rovnováhy (pozri najmä rozsudky Rees proti Spojenému kráľovstvu zo 17. októbra 1986, séria A, č. 106, str. 15, ods. 37 a Powell a Rayner proti Spojenému kráľovstvu z 21. februára 1990, séria A, č. 172, str. 18, ods. 41).

52. Zo spisu vyplýva, že SACURSA postavila predmetnú čističku odpadových vôd v júli 1988, aby sa vyriešil vážny problém znečistenia existujúci v Lorce kvôli koncentrácii garbiarní. Lenže táto hneď od uvedenia do prevádzky vyvolala škodlivé vplyvy a poruchy zdravia u mnohých obyvateľov Lorcý (pozri odseky 7 a 8 rozsudku).

Isteže španielske orgány, a najmä mestská samospráva v Lorce, neboli v zásade priamo zodpovedné za výpary, o ktoré ide. Mesto však, ako na to upozorňuje Komisia, povolilo umiestnenie čističky odpadových vôd na svojich pozemkoch a štát poskytol subvenciu na jej výstavbu (pozri odsek 7 rozsudku).

53. Mestská rada okamžite reagovala tým, že postihnutých obyvateľov bezplatne presťahovala do centra mesta na obdobie júla, augusta a septembra 1988, následne od 9. septembra zastavila jednu z činností čističky odpadových vôd (pozri odseky 8 a 9 rozsudku). Avšak členovia mestskej rady nemohli nevedieť, že problémy životného prostredia pretrvávali po tomto čiastočnom uzavretí (pozri odseky 9 a 11 rozsudku). To nakoniec dokazoval už posudok oblastnej Agentúry pre životné prostredie a prírodu z 19. januára 1989 a neskôr to potvrdili znalecké posudky z rokov 1991, 1992 a 1993 (pozri odseky 11 a 18 rozsudku).

54. Podľa pani López Ostrá všeobecné právomoci priznané mestskej samospráve nariadením z roku 1961 zavazovali uvedenú mestskú samosprávu konať. Navyše čistička nespĺňala podmienky požadované zákonom, najmä pokiaľ ide

o jej umiestnenie a o absenciu povolenia mesta (pozri odseky 8, 27 a 28 rozsudku).

55. K tejto otázke Súd pripomína, že otázka zákonnosti postavenia a fungovania čističky odpadových vôd je od roku 1991 nerozhodnutá na Najvyššom súde (pozri odsek 16 rozsudku). Podľa ustálenej judikatúry Súdu je výklad a aplikácia domáceho práva v prvom rade úlohou vnútroštátnych orgánov, najmä súdov (pozri *inter alia* rozsudok Casado Coca proti Španielsku z 24. februára 1994, séria A, č. 285-A, str. 18, ods. 43).

Tak či tak sa Súd domnieva, že v tomto prípade je jeho úlohou iba preskúmať, aj keď predpokladá, že mestská samospráva si splnila svoje povinnosti uložené domácim právom (pozri odseky 27 a 28 rozsudku), či vnútroštátne orgány urobili nevyhnutné opatrenia na ochranu sťažovateľkinho práva na rešpektovanie jej obydľia, ako aj jej súkromného a rodinného života zaručeného článkom 8 (pozri medziinými a *mutatis mutandis* rozsudok vo veci X a Y proti Holandsku z 26. marca 1985, séria A, č. 91, str. 11, ods. 23).

56. Treba konštatovať, že mestská samospráva nielenže neurobila po 9. septembri 1988 opatrenia na tento účel, ale že sa aj stavala proti súdnym rozhodnutiam vynešeným v tejto súvislosti. V riadnom konaní začatom švagrinami pani Lópezovej Ostrovej podala samospráva odvolanie proti rozhodnutiu Vyššieho súdu v Murcii z 18. septembra 1991, ktoré nariaďovalo dočasné uzavretie čističky odpadových vôd, a v dôsledku toho sa toto opatrenie odložilo (pozri odsek 16 rozsudku).

Aj ďalšie štátne orgány prispeli k predlžovaniu situácie. Dňa 19. novembra 1991 sa prokuratúra odvolala proti rozhodnutiu vyšetrojúceho sudcu v Lorce z 15. novembra o dočasnom uzavretí čističky odpadových vôd, ktoré bolo vydané v rámci trestného stíhania pre trestný čin ohrozenia životného prostredia (pozri odsek 17 rozsudku) s výsledkom, že tento príkaz zostal až do 27. októbra 1993 nevykonaný (pozri odsek 22 rozsudku).

57. Vláda pripomenula, že mesto prevzalo výdavky za nájom bytu v centre Lorce, v ktorom sťažovateľka a jej rodina bývala od 1. februára 1992 až do februára 1993 (pozri odsek 21 rozsudku).

Súd však poznamenáva, že táto rodina musela byť pred presťahovaním spojeným s nepríjemnosťami, ktoré s tým súvisia, vystavená viac ako tri roky škodlivým vplyvom spôsobeným čističkou odpadových vôd. Presťahovali sa, až keď sa zdalo, že situácia sa môže donekonečna predlžovať a na základe odporúčania pediatra dcéry pani López Ostra (pozri odseky 16, 17 a 19 rozsudku). Za týchto okolností nemohla ponuka mestskej samosprávy úplne odstrániť škodlivé vplyvy a ťažkosti, ktoré znášali.

58. Berúc do úvahy vyššie uvedené – a napriek priestoru na voľnú úvahu priznanú žalovanému štátu – sa Súd domnieva, že žalovaný štát nedokázal zachovať spravodlivú rovnováhu medzi záujmom na hospodárskom blahobyte mesta Lorca – mať čističku odpadových vôd – a sťažovateľkiným efektívnym užívaním práva na rešpektovanie jej obydľia a jej súkromného a rodinného života.

Článok 8 bol teda porušený.

III. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 3 DOHOVORU

59. Pani López Ostra vyhlásila, že záležitosti, pre ktoré bol žalovaný štát kritizovaný, boli tak vážne a spôsobili jej takú tieseň, že sa môžu dosť dobre považovať za ponižujúce zaobchádzanie, ktoré je zakázané článkom 3 Dohovoru, ktorý hovorí:

„Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.“

Vláda a Komisia boli názoru, že neprišlo k porušeniu tohto článku.

60. Súd má ten istý názor. Podmienky, v ktorých žila sťažovateľka a jej rodina niekoľko rokov, boli určite veľmi ťažké, ale tieto neboli ponižujúcim zaobchádzaním v zmysle článku 3.

IV. APLIKÁCIA ČLÁNKU 50 DOHOVORU

61. Podľa článku 50,

„Ak Súd zistí, že rozhodnutie alebo opatrenie súdneho alebo každého iného orgánu Vysokej zmluvnej strany je úplne alebo čiastočne v rozpore so záväzkami vyplývajúcimi z ... Dohovoru a ak vnútroštátne právo tejto strany umožňuje len čiastočné odstránenie dôsledkov takéhoto rozhodnutia alebo opatrenia, rozhodnutie Súdu prizná v prípade potreby poškodenej strane spravodlivé zadostučinenie.“

Pani López Ostra žiadala náhradu škody a náhradu nákladov a výdavkov.

A. Škoda

62. Sťažovateľka tvrdila, že stavba a prevádzkovanie čističky v blízkosti jej domu ju donútili urobiť v spôsobe jej života radikálne zmeny. Preto požadovala ako náhradu za spôsobenú škodu tieto sumy:

- a) 12 180 000 pesiet (ESP) za stres, ktorým trpela od 1. októbra 1988 do 31. januára 1992, keď bývala vo svojom starom dome,
1. 3 000 000 pesiet (ESP) za úzkosť zapríčinenú vážnou chorobou jej dcéry,
2. 2 535 000 pesiet (ESP) za ťažkosti od 1. februára 1992 spojené s jej neželaným presťahovaním,
3. 7 000 000 pesiet (ESP) za kúpu nového domu, ktorý musela kúpiť vo februári 1993 z dôvodu neistoty poskytnutia ubytovania zo strany miestnych samosprávnych orgánov v Lorce,
4. 295 000 pesiet (ESP) za výdavky spojené so zariadením sa v novom dome.

63. Vláda považovala tieto požiadavky za prehnané. Zdôraznila, že miestna samospráva v Lorce platila nájomné za byt, v ktorom bývala pani López Ostra a jej rodina v centre mesta od 1. februára 1992, až kým sa nepresťahovala do jej nového domu.

64. Zástupca Komisie považuje celkovú sumu za príliš veľkú. Pokiaľ ide o peňažnú ujmu, je toho názoru, že ak sťažovateľka bola v princípe oprávnená požadovať nový dom, mala povinnosť dať svoj starý dom na výmenu, aby sa mohlo prihliadnuť na všetky rozdiely.

65. Súd súhlasí s tým, že sťažovateľka utrpela porušením článku 8 určitú škodu (pozri odsek 58 rozsudku). Hodnota jej starého bytu sa musela znížiť a povinnosť presťahovať sa musela spôsobiť výdavky a nepríjemnosti. Na druhej strane niet dôvodu priznať jej náklady za nový dom, zakiaľ si držala svoj starý dom. Do úvahy sa musí zobrať skutočnosť, že mestská samospráva platila po dobu jedného roka nájom bytu v centre Lorcy, v ktorom sťažovateľka spolu so svojou rodinou bývala, a že vyšetrojúci sudca 27. októbra 1993 dočasne uzatvoril čističku (pozri odsek 22 rozsudku).

Navyše sťažovateľka nepopierateľne utrpela nepeňažnú ujmu. Okrem toho, že trpela znečisťovaním zapríčineného škodlivými výparmi, hlukom a zápachom z čističky odpadových vôd, pociťovala úzkosť a nepokoj, keď videla, že situácia stále pretrváva a že sa zdravotný stav jej dcéry zhoršuje.

Škoda, ktorá bola uznaná, sa nedala presne vyčíslieť. Súd na základe spravodlivého uváženia, ako to vyžaduje článok 50 Dohovoru, priznáva pani López Ostrá 4 000 000 pesiet (ESP).

B. Náklady a výdavky

1. Pred vnútroštátnymi súdmi

66. Sťažovateľka požadovala spolu 850 000 pesiet (ESP) ako náhradu nákladov a výdavkov, ktoré jej vznikli pred vnútroštátnymi súdmi.

67. Vláda a zástupca Komisie poukázali na to, že pani López Ostrá dostala v Španielsku bezplatnú právnu pomoc, takže si nemusela platiť právnik, pretože právnu pomoc mohol zaplatiť štát.

68. Súd je taktiež toho názoru, že sťažovateľke nevznikli v tejto súvislosti výdavky, a teda túto žiadosť zamietá. Pán Mazón Costa sa nemôže odvolávať na článok 50, ak požaduje spravodlivé zadosťučinenie pre seba, pretože súhlasil s podmienkami právnej pomoci, ktorú poskytoval svojej klientke (pozri okrem iných rozsudkov rozsudok Delta proti Francúzsku z 19. decembra 1990, séria A, číslo 191-A, str. 18, odsek 47).

2. Pred orgánmi Dohovoru

69. Pani López Ostrá žiadala 2 250 000 pesiet (ESP) ako náhradu za odmenu svojho právnik za konania pred Komisou a Súdom, zníženú o sumu, ktorú uhradila z titulu bezplatnej právnej pomoci Rada Európy.

70. Vláda a zástupca Komisie považovali túto sumu za príliš vysokú.

71. Na základe kritérií stanovených vo svojej judikatúre považuje Súd za spravodlivé priznať sťažovateľke z tohto titulu 1 500 000 pesiet (ESP), znížených o 9 700 francúzskych frankov, ktoré uhradila Rada Európy.

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD JEDNOHLASNE

1. *Zamieta* predbežné námietky vlády;
2. *Rozhodol*, že bol porušený článok 8 Dohovoru;
3. *Rozhodol*, že nebol porušený článok 3 Dohovoru;
4. *Rozhodol*, že žalovaný štát je povinný vyplatiť sťažovateľke do troch mesiacov náhradu škody 4 000 000 (štyri milióny) pesiet a náhradu nákladov a výdavkov 1 500 000 (jeden milión päťstotisíc) pesiet znížených o 9 700 francúzskych frankov, ktoré sa prepočítajú na pesety výmenným kurzom platným v deň vynesenia tohto rozsudku;
5. *Zamieta* zvyšok žiadosti o spravodlivé zadosťučinenie.

Vyhotovené v angličtine a vo francúzštine a vyhlásené na verejnom pojednávaní v Budove ľudských práv v Štrasburgu 9. decembra 1994.

Herbert PETZOLD
tajomník

Rolv RYSSDAL
predseda